

ŪPJU IZLAIŠANAS PILOTPROJEKTS

Elīna Gulbe
Dipl. biol., DESMAN
zinātn. darba koordinatore

2002. gada rudenī Engures ezera apkārtnē tika izlaisti 4 (2.2) RNZD izauguši Eiropas ūpji (*Bubo bubo bubo*), un to pārvietošanās tika izsekota ar radio telemetrijas palīdzību. Eksperimenta mērķis bija noskaidrot, kāda ir izlaisto ūpju izdzīvotība un kas jāņem vērā, plānojot izlaišanas metodes. Izlaišana tika veikta Latvijas Ornitoloģijas biedrības projekta ietvaros, ko finansiāli nodrošināja Latvijas Vides aizsardzības fonds un RNZD.

Eksperiments tika veikts, domājot par iespējam pēc rehabilitācijas atlaist dabā iedzīvotāju RNZD nogādātus ūpjus (ievainotos, novārgušos putnus, mazuļus), kā arī nebrīvē vairotus ūpjus. Projektu ierosināja Rīgas Zooloģiskais dārzs, jo pēdējos gados pieaug iedzīvotāju atnesto ūpju skaits, kā arī jāplāno kolekcijā esošo dzīvnieku vairošanas kontrole.

LĪDZŠINĒJIE ŪPJU IZLAIŠANAS PROJEKTI ĀRVALSTĪS

20. gs. 60.-80. gados Vācijā, Zviedrijā, Norvēģijā u.c. Eiropas valstīs notika vairāki liela apjoma ūpju izlaišanas projekti, lai atjaunotu izzudušās savvaļas populācijas. Visiem veiksmīgajiem projektiem bija divas īpatnības.

1. Izlaižot pietiekami lielu skaitu nebrīvē vairotu ūpju, gadu gaitā savvaļā nostiprinājās un sāka ligzdot vairāki izlaisto ūpju pāri. Piemēram, VFR tika izlaisti vairāk nekā 550 ūpji, un vēlāk savvaļā tika reģistrēti vairāk nekā 100 ligzdošanas gadījumi (von Frankenberg et al. 1984). Ūpja savvaļas populāciju atjaunošanos gan skaidro kā primāri dabisku, jo suga apgūt jaunus barošanās biotopus antropogēnajā vidē (del Hoyo et al. 1999).
2. Projektos vienlaikus reģistrēta augsta mirstība. Vācijā izlaisto ūpju mirstība pirmajā dzīves gadā bijusi 30-80 % (Radler 1992) un, iespējams, tā bijusi pat augstāka, jo vērtējumā izmantoti gredzenošanas dati. Neliela apjoma telemetrijas projektā Norvēģijā pirmajos trijos mēnešos reģistrētā mirstība bija 78 % (Larsen et al. 1987). Jāatzīmē, ka augsta mirstība dzīves pirmajā gadā ir arī savvaļas plēsīgajiem putniem.

Ja nebrīvē vairotus dzīvniekus izlaiž savvaļā, problēmas tiem var sagādāt barības iegūšana, dažādas dabiskās infekcijas un parazīti, dabiskie ienaidnieki, kā arī savvaļas vide pati par sevi, ieskaitot nelabvēlīgu klimatu. Visi šie faktori var palielināt izlaisto dzīvnieku mirstību (Bradshaw & Bateson 2000). Plēsīgie dzīvnieki īpaši pakļauti riskam, jo to barošanās atkarīga no medībām - komplicēta procesa, kurā ietilpst medījuma sugu pazīšana, atbilstošu medību metožu izvēle un

sekmīgs pielietojums. Jaunajiem plēsīgajiem dzīvniekiem patstāvīgas dzīves sākumā svarīgs ir vecāku atbalsts. Izlaišanas projektos to daļēji aizvieto adaptācijas periods, kurā dzīvniekiem rada iespēju apgūt medību prasmes, kas vēlāk nosaka izdzīvošanu.

Ūpju projektos ārvalstīs izmantotas četras izlaišanas metodes (von Frankenberg et al. 1984):

1. jauno putnu izlaišana no voljeriem, tikko tie sasnieguši patstāvību;
2. mazuļu pievienošana savvaļas pāru ligzdās līdzīga vecuma mazuļiem;
3. pieaugušu putnu izlaišana vientuļu savvaļas ūpju teritorijās;
4. nebrīves pāru vairošana voljeros izlaišanas vietā un mazuļu izlaišana.

Pēdējā metode atzīta par sekmīgāko, taču arī dārgāko, un projektos plašāk izmantota jauno putnu izlaišana no adaptācijas voljeriem. Pūču rehabilitācijas un vairošanas centrā Kanādā savairotās ziemeļu sugu pūces nebrīvē tur ilgāku laiku, uz izlaišanas vietām izsūtīt nākošajā pavasarī (McKeever 1997), taču nav ziņu par izlaišanas rezultātiem. Projektos izmantoti dažādu izmēru adaptācijas voljeri, un rezultāti nereti pierāda, ka voljerus vēlams palielināt (Oksanen & Pynnonen-Oudman 2002).

Rehabilitētu putnu izlaišana sagādā mazāk problēmu, jo tie savvaļā jau dzīvojuši. To izdzīvotību nosaka galvenokārt veiksmīga rehabilitācija. Pēc ASV plēsīgo putnu rehabilitācijas centru datiem, ārstējot dažādus kaulu lūzumus, 37 % gadījumu izdodas atjaunot putnu lidotspēju (Redig 1986).

